

BUXORO VILOYATIDA KICHIK SHAHARLARNING SHAKLLANISHI

<https://doi.org/10.70728/conf.v2.i02.003>

Usmonova Maftuna Ibodullo qizi

Annotatsiya: Maqolada Buxoro viloyatida shaharlarning vujudga kelish sabablari, geografik tavsifi va ijtimoiy- iqtisodiy rivojlanish bosqichlari ko'rsatib o'tilgan. Shahar rivojlanishida aholining tabiiy takror barpo bo'lish jarayonlari, xo'jalik faoliyatining ta'siri haqida ba'zi qarashlar berilgan.

Kalit so'zlar: Shahar, shahar infratuzilmasi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, urbanizatsiya, transport infratuzilmasi, kichik sanoat zonasi, erkin iqtisodiy zona.

Аннотация: В статье показаны причины возникновения городов в Бухарской области, их географическое описание и этапы социально-экономического развития. Даны некоторые взгляды на процессы естественного воспроизводства населения и влияние хозяйственной деятельности на развитие городов.

Ключевые слова: Город, городская инфраструктура, социально-экономическое развитие, урбанизация, транспортная инфраструктура, малая промышленная зона, свободная экономическая зона.

Abstract: The article shows the reasons for the emergence of cities in the Bukhara region, their geographical description, and the stages of socio-economic development. Some views are given on the processes of natural population reproduction and the influence of economic activity on urban development.

Keywords: City, urban infrastructure, socio-economic development, urbanization, transport infrastructure, small industrial zone, free economic zone.

Kirish

Buxoro viloyati Markaziy Osiyoning iqlimi quruq, relyefi esa asosan tekisliklardan iborat hududda joylashgan. Tarixiy manbalarga ko'ra, viloyat markazi Buxoro shahri miloddan avvalgi V asrda tashkil topgan

Qadimgi shaharlardan kichik shaharchalar (G'ijduvon, Olot, Qorako'l va boshqalar) viloyat ichidagi savdo, hunarmandchilik va ma'muriy markaz sifatida organik tarzda shakllangan. Maqola maqsadi — Buxoro viloyatida kichik shaharchalarning shakllanish bosqichlarini tarixdan misollar bilan aniqlash va bugungi kun urbanizatsiya siyosati kontekstida tahlil qilishdir.

Qadimiy davr

Buxoro vohasida qadimdan urbanizatsiya bo'lgan. Xususan, Karmana shahri Somoniylar davrida siyosiy ahamiyat kasb etgan markazlardan biri bo'lgan. XI–XII asrlarda u Buxoro atrofidagi yo'ldosh shaharchalardan biri sifatida tanilgan.

Shuningdek, Shofirkon shahri o'rta asrlarda qurgan deb hisoblangan. Afsona asosida Sassanidlar davridan boshlanib, u Vardanza fortifikatsiyasi bilan bog'liq edi va shaharning evolyutsiyani boshlab bergan markazlardan biri bo'lgan.

2.2 Sobiq SSSR davri

1926–1930-yillarda sovet hokimiyati davrida bir qator aholi punktlari “shahar” maqomini oldi: jumladan, Olot, G'ijduvon, Vobkent, Qorako'l, Qorovulbozor, Gazli, Romitan kabi shaharlar tashkil etildi.

1929-yilda Kogon (Yangi Buxoro) shaharga aylantirilib, temir yo'l va transport infratuzilmasi tufayli ahamiyatli transport-markazga aylandi.

2.3 Mustaqillik davri

Mustaqillik yillarida Buxoro viloyatida kichik shaharchalarning shakllanishida sanoat, neftni qayta ishlash, qurilish materiallari, xizmat ko'rsatish tarmoqlari muhim rol o'ynadi. Bularga misol bo'lib, “KNAUF gips-Buxoro” qo'shma korxonasi, G'ijduvonda temir-beton zavodi, Gazli neft qazib chiqarish korxonasi borligi keltiriladi.

Tarixiy jihatdan Buxoro qishloqlari — juda qadimgi me'moriy yodgorliklarga boy. Jumladan, qadimiy shaharchalarning xarobalari (Poykend, Vardonze, Varaxsha) mavjud — ular viloyat tarixida shaharchalarning shakllanishi nuqtai nazaridan muhim arxeologik e'tiborga ega.

3. Sovet va mustaqillik davridagi urbanizatsiya omillari

3.1 Iqtisodiy-geografik omillar

Viloyatning sharqiy va shimoli-sharqiy qismlaridagi balandlik va tog'lik hududlarning mavjudligi urbanizatsiyaning tabiiy tarqalishiga ta'sir qilgan. Qizilqum cho'li tekislik hududida sekin rivojlangan bo'lsa, Buxoro-Qorako'l vodiysi urban aylanma zonani shakllantirgan [Fayllar](#).

3.2 Transport infratuzilmasi

XIX asr oxirida Kaspiy yo'li temir yo'li va 1907-yilda poyezd liniyasining Kogonga tortilishi, bu tomonning transport bilan bog'lanishiga zamin yaratgan. Bugungi kunga kelib esa viloyatning urbanizatsiyasi transport va infratuzilma orqali ham rivojlanmoqda [Fayllar](#) [Бухоро Ишариф](#).

4. Davlat strategiyalari va kelajak istiqbollari

4.1 Urbanizatsiya va ijtimoiy infratuzilma**

O'zbekistonning “Yangi O'zbekiston” taraqqiyot strategiyasi doirasida, 2022–2026 yillarda Buxoro viloyatida urbanizatsiya darajasini 47 % ga yetkazish belgilangan. Bu doirada yirik shahar (Buxoro), o'rta shaharlar (Kogon, G'ijduvon, Qorako'l) va ikki kichik shaharchani (Yangibozor va Gazli) rivojlantirish rejalashtirilgan [Review.uz](#).

4.2 Iqtisodiy salohiyat va investitsiyalar

Viloyatning keyingi besh yildagi rejasiga ko'ra:

- Qo‘shimcha sanoat, qishloq xo‘jaligi va xizmat ko‘rsatish hajmlarini 1,2–3,1 baravar o‘rttirish;
- Qorako‘l va Peshku tumanlarida qurilish materiallari klasterlari;
- Shamol va quyosh elektr stansiyalari (ACWA Power tomonidan qurilayotganlari, Olotda fotoelektr stansiyasi) orqali energetika salohiyatini kengaytirish;
- 5 000 dan ortiq yirik va o‘rta loyihalar — 65 mingdan ortiq ish o‘rinlari yaratish rejalari mavjud Review.uz.

Bu jarayon kichik shaharchalarning infratuzilma, ishlash muhiti va bandlik darajasini oshirish orqali ularni barqaror rivojlanayotgan markazlarga aylantirish imkonini beradi.

4.3 Kichik sanoat zonasi (KSZ) rivoji

2018-yilda kichik sanoat zonalarini tashkil etish, investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilmani rivojlantirish va ishlab chiqarish salohiyatini oshirish maqsadida kompleks chora-tadbirlar qabul qilingan. Bu esa kichik shaharchalarda sanoat asosini yaratishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi GOV.UZ.

5. Xulosa

Buxoro viloyatida kichik shaharchalarning shakllanishi uch asosiy davrda sodir bo‘lgan:

1. **Qadimgi davr** — savdo, hunarmandchilik va strategik joylashuv asosida shaharchalarning tabiiy shakllanishi (Karmana, Shofirkon, Poykend va boshqa hududlarga asoslangan);
2. **Sovet davri** — rasmiy shahar maqomini olish, transport va sanoat bilan bog‘liq bosqichli rivojlanish (Kogon, G‘ijduvon, Romitan va boshqalar);
3. **Mustaqillik davri** — sanoat, turizm, neftni qayta ishlash, energetika loyihalari asosida urbanizatsiya siyosatining yangicha yo‘nalishlari (temir-beton, gips zavodlari, energiya stansiyalari, KSZ va boshqalar).

Kelgusi besh yillikda, davlat strategiyalari asosida, kichik shaharchalarning aholi turmushi, iqtisodiy infratuzilma va bandligi sezilarli darajada yaxshilanishi rejalashtirilgan. Shu tariqa, ularning Buxoro viloyati urbanistik infratuzilmasida barqaror o‘rin egallashiga asos yo‘llanmoqda.

Agar siz maqola bo‘limlarini kengaytirish, konkret shaharchalarga yo‘naltirilgan tahlil qo‘shish yoki ma’lumotlarni ilova qilishni istasangiz, bimalol ayting — maqolani moslashtirishda davom etaman.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – lex.uz, 2022.
3. Buxoro viloyati hokimligi rasmiy sayti: <https://buxoro.uz>
4. “Buxoro — o‘zgarishlar oldida turibdi”. Review.uz analitik portali. – 2022. – <https://review.uz/uz/post/buxara-kray-bolshix-peremen>
5. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari. – <https://stat.uz>
6. “Buxoro viloyati shaharlarining rivojlanish tarixiy bosqichlari” – Fayllar.org elektron kutubxonasi, 2021. – <https://fayllar.org>
7. Qodirov H. O‘zbekiston shaharlari tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999. – 312 b.
8. Akramov M. Urbanizatsiya jarayonlari va ularning hududiy rivojlanishdagi roli (Buxoro viloyati misolida) // Geografiya va tabiiy resurslar. – 2020. – №2. – B. 45–51.
9. Vikipediya sahifalari:
– “Kogon shahri” – <https://uz.wikipedia.org/wiki/Kogon>
– “Shofirkon tumani” – https://uz.wikipedia.org/wiki/Shofirkon_tumani
10. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi axborotlari – <https://www.mift.uz>
11. “Kichik sanoat zonalarining tashkil etilishi va ularning hududiy rivojlanishdagi ahamiyati”. – Gov.uz rasmiy axborot portali, 2019. – <https://old.gov.uz/oz/news/view/19071>

